

Ίατρική τεχνολογία – Γενετική μηχανική ” Άνθρωπος του 2001 και πρόσωπο του μέλλοντος αιώνας

Άρχιμ. Νικολάου Χατζηνικολάου

Εισαγωγή

Ίατρική και Γενετική. Δυο λέξεις ζωντανές όσο η υγεία και ιερές όσο η αρχή του ανθρώπου. Τεχνολογία και Μηχανική. Δυο λέξεις ψυχρές και σκληρές σαν τὰ σίδηρα μιᾶς μηχανῆς. Οἱ πρώτες θυμίζουν ζῶη και προσδοκία· οἱ δεύτερες νεκρὴ ὕλη και ἀνθρώπινη κατασκευή. Πολλὴ δύσκολα θὰ φανταζόταν κανεὶς αὐτὴ τὴν ἀμεικτο μείξη τῶν μεγαλύτερων ἐλπίδων μὲ πρωτόγνωρους φόβους, τὸ συναπάντημα μιᾶς ἠυτρωτικῆς ἐπιτυχίας μὲ ἀπρόβλεπτα και ἀνεπίλητα ἠθικά, κοινωνικά και νομικά προβλήματα.

Ένας νέος ἄγνωστος ὡς τώρα τύπος προσέγγισης πρὸς αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση ἀνατέλλει στὶς μέρες μας. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πλέον ἀφημένος στὴν τύχη του. Ὅλο τὸ εἶναι του φαίνεται νὰ συρρικνώνεται σὲ ἓνα μακρομόριο, τὸ ὁποῖο πλέον χειρίζεται ἡ βιολογία. Μιὰ βιολογία ὅμως ποὺ χάνει τὴν αἴσθηση τοῦ μυστηρίου και δανεῖζεται ἀπὸ τὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες ὅ,τι πιὸ τοῖμυρὸ ἀλλήλα και σκληρότερο ἔχουν· τὸν μηχανικὸ και τεχνολογικὸ χαρακτήρα. Ἀλλὰ και ὅ,τι πιὸ μαγευτικὸ· τὴν τόλημ του ἔντυπωσιακοῦ και ριποκίνδυνου, τὴν θετικότητα τῆς μεθοδολογίας και τὸ ἀπτό και ὄρατό του ἀποτελέσματος και τῆς ἐφαρμογῆς.

Γενετικὴ Μηχανικὴ, Βιοτεχνολογία, Ἀναπαραγωγικὲς Τεχνολογίες. Τὸ κύτταρο και ἡ ζῶη, τὸ ἔμβρυο και ἡ γέννηση ἀπέκτησαν πλέον τεχνολογικὸ χαρακτήρα.

Ἡ διαμορφωτικὴ ἐπίδραση και προσφορὰ τῆς τεχνολογίας στὴ σύγχρονη ζῶη εἶναι τεράστια. Γι' αὐτὸ και κάθε πτυχή και κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας ὁμολογεῖ τὴ γενικευμένη κυριαρχία της. Ἡ τεχνολογία σήμερα δὲν ρυθμίζει μόνο τὸ τι κάνουμε, –τὴ ζῶη μας,– ἀλλὰ καθορίζει ταυτόχρονα σὲ μεγάλο βαθμὸ και τὸ ποιοὶ εἴμαστε, –τὴν ταυτότητά μας. Μὲ τὴ μορφή τῆς μηχανῆς μᾶς ἐξέτρεψε ἀπὸ τὸ φυσικὸ τρόπο ζωῆς. Ὡς διαστημικὴ τεχνολογία μᾶς ἐξκόληησε ἀπὸ τὴ γῆ και μᾶς ἔστειλε στὸ διάστημα. Ὡς ὄγκος, ἀποθήκευση και ἀνάληψη πληροφοριῶν ἢ ἐπεξεργασμένη σκέψη και τεχνητὴ νομοσύνη (artificial intelligence) μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ μονοπωλιακὴ αἴσθηση τῆς ἀνθρώπινης ἀξίας μας και τοῦ ἀναντικατάστατου τῶν ἰδιωματικῶν ἰκανοτήτων μας.

Ἰδιαίτερα στοὺς τομεῖς υγείας, ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν τεχνολογία δὲν ἔχει μόνο χαρακτήρα ἀπληῆς ἐπαφῆς και ἐπίδρασης, ἀλλὰ ἀμοιβαίας περικώρησης και ἀφομοίωσης, ἀφοῦ ἡ τεχνολογία

πλέον διαπέρασε ακόμη και τὰ φυσικὰ ὄριά μας, τὸ δέρμα μας, καὶ εἰσώρησε στὶς ἄβατες γωνιῆς τοῦ σώματός μας (διαγνωστικὰ ἔργα-
λεῖα, τεχνητὰ ὄργανα κ.λπ.) ἢ πολὺ περισσότερο ὡς βιοτεχνολογία
καὶ γενετικὴ μηχανικὴ καθορίζει τὴ διατροφή μας, δεισδύει στὰ γονί-
διά μας καὶ οὐσιαστικὰ ἀπειλεῖ τὴ νομοτέλεια τῆς βιολογικῆς τροχιάς
καὶ τῆς γενετικῆς ταυτότητάς μας. Ἡ τεχνολογία στὴν ἱατρικὴ δὲν ἀπο-
τελεῖ πλέον πολυτέλεια, ἀλλὰ ἀνάγκη ἐπιβιώσεως. Ἡ παρέμβασή της
δὲν εἶναι μόνο στὴν ἱατρικὴ· εἶναι στὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο.

Ἡ εὐτυχία μας συνήθως ἀνάγεται σὲ μιὰ ἐξίσωση. Ἡ ἐξίσωση
αὐτὴ στὸ ἓνα της σκέλος ἔχει τὶς ἀπόλυτες καταστάσεις, τὴν ἰσορρο-
πία καὶ τὴν ἄρμονία τοῦ βιολογικοῦ ἀνθρώπου. Στὸ ἄλλο της ἔχει
τὶς σχέσεις μὲ τὰ γεγονότα, τὶς συγκυρίες, τὰ πρόσωπα καὶ τὶς ἀναζη-
τήσεις. Ἡ παράμετρος τῆς τεχνολογίας, λύνοντας κατὰ τὸ δυνατόν τὸ
πρόβλημα τῆς ὑγείας καὶ βελτιώνοντας τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς, ἀνα-
ντίρρητα συνεισφέρει στὸ σκέλος τῆς νομοτέλειας. Τὸ ἐρώτημα εἶναι
πόσο καὶ πῶς ἐπηρεάζει τὸ σκέλος τοῦ αὐτεξουσίου· πῶς καὶ πόσο
παρεμβαίνει στὸ κρυμμένο καὶ ἄγνωστο γονίδιο τοῦ προσώπου.

Ἱατρικὴ τεχνολογία

Ἡ εἴσοδος τῆς τεχνολογίας στὴν ἱατρικὴ κατάφερε δραστικὰ νὰ
περιορίσει τὴ θνησιμότητα καὶ θεαματικὰ νὰ αὐξήσει τὸ μέσο ὄρο
ζωῆς. Ἐνοιξε τὸ δρόμο σὲ νέες, πολὺ πιὸ μεγάλες σὲ πολυπλοκό-
τητα, δυσκολία καὶ διάρκεια, ἀλλὰ περισσότερο ἀποτελεσματικὲς
καὶ λιγότερο ἐπικίνδυνες χειρουργικὲς ἐπεμβάσεις, δημιούργησε
ἀσφαλέστερες καὶ πιὸ ἀκριβεῖς μὴ παρεμβατικὲς διαγνωστικὲς
τεχνικὲς, πρόσφερε ταχύτερη μετεχειρητικὴ ἀνάληψη καὶ βάσιμες
ἐλπίδες γιὰ ζωὴ μὲ ποιότητα σὲ ἑκατομμύρια ἄλλως καταδικασμέ-
νων ἀνθρώπων.

Τὰ σύγχρονα τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα ἐμφανίζονται ὡς πραγ-
ματικὰ θαύματα. Χάρη στὴ βιορομποτική, ἀνάπηροι περπατοῦν ἢ
κουνοῦν τὰ χέρια τους· χάρη στὴ βιοηλεκτρικὴ τεχνολογία, ἄνθρω-
ποι βυθισμένοι στὴ μονοτονία τοῦ σκοταδιοῦ καὶ τὴ βοῆ τῆς
σιωπῆς, ἐλπίζουν πῶς σύντομα θὰ ἀντικρύσουν τὶς ἀναλαμπὲς τῶν
χρωμάτων καὶ θὰ ἀκούσουν τὴ μελωδία τῶν ἤχων. Ἡ βιορευστο-
μηχανικὴ προσφέρει νέες διαγνωστικὲς καὶ χειρουργικὲς τεχνικὲς
στὴν καρδιοχειρουργικὴ, τὴν ἀγγειολογία, τὴ νεφρολογία, τὴν
πνευμονολογία καὶ τὴν ὀφθαλμολογία. Μιὰ πρωτοφανὴς ἐπανά-
σταση ἐπιτελεῖται σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα.

Ἡ εἰσβολὴ τῆς τεχνολογίας δὲν ἐπηρεάσε μόνο -καὶ πολὺ θετικὰ
μάλιστα- τὴν ὑγεία ὡς ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα. Ταυτόχρονα
προκάλεσε ἔντονους κραδασμούς καὶ στὴν ἱατρικὴ ἀντίληψη καὶ
νοοτροπία. Ἐδωσε ἄλλη πνοὴ στὴν ἱατρικὴ ὡς ἐπιστήμη, ἔρευνα
καὶ κλινικὴ πράξη καὶ καθοριστικὰ ἐπηρεάσε καὶ διαμόρφωσε τὴ
σκέψη καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ γιατροῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ σχέση τῆς
ἱατρικῆς μὲ τὴν κοινωνία γενικὰ.

Μὲ τὴν εἴσοδο τῆς νέας τεχνολογικῆς νοοτροπίας καὶ τὴν ἀνά-
μειξη τῶν μηχανικῶν στὴν ἱατρικὴ ἔρευνα, ὁ γιατρὸς μπορεῖ περισ-
σότερα νὰ κάνει, ἀλλὰ πλέον ὄχι μόνος του. Οἱ γρήγοροι ρυθμοὶ

τῆς τεχνολογικῆς ἐξέλιξης καὶ ἡ ἀνάγκη συνεχοῦς προσαρμογῆς στὴ νέα σκέψη καὶ τεχνογνωσία τὸν ἔκαναν λιγότερο σκεπτόμενο καὶ περισσότερο ἐξαρτώμενο.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἀσθενοῦς στὴ διαγνωστικὴ διαδικασία περιορίστηκε. Ἀκόμη καὶ ἡ αἴσθησή του ὅτι συμμετέχει σ' αὐτὴν ἐνεργᾶ καὶ ὁ γιατρὸς τραυματίστηκε. Ἡ ἀντικειμενικότητα τῶν ἐργαστηριακῶν ἐξετάσεων ἐκπαραθύρωσε τὴν προσωπικὴ ἐκτίμηση τοῦ γιατροῦ καὶ τὴν ὑποκειμενικὴ ἔκφραση τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ προσωπικὴ ὁμως ἐπικοινωνία εἶναι ποῦ ὑπογραμμίζει τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου, ἐνῶ ἡ ὁμοιομορφία τῶν τεχνικῶν μεθόδων τὴν ὑποσκάπτει.

Ἡ τεχνολογία παρεμβάλλεται μεταξὺ ἀσθενοῦς καὶ γιατροῦ κι ἔτσι κατ' ἀνάγκην ἀλλοιώνει τὴ φύση τῆς ἀνθρώπινος σχέσης. Οἱ ἀσθενεῖς μοιλονότι νιώθουν μεγαλύτερη ἀσφάλεια μὲ τὴν τεχνολογικὴ ἰατρικὴ, ὅλο καὶ περισσότερο διαμαρτύρονται πὼς αἰσθάνονται περισσότερο ὡς μηχανὲς καὶ ἀντικείμενα παρὰ ὡς πρόσωπα¹. Ἡ μηχανικὴ ὑποστήριξη δίνει ἀρρωστημένη ἐξάρτηση. Τὸ λάθος τῆς συσκευῆς εἶναι σπάνιο, ἀλλὰ ὁ φόβος τοῦ ἐνδεχομένου του πιὸ βασανιστικός. Εἶναι παρατηρημένο· τὸν ἄνθρωπο -ὄς μπορεῖ λιγότερα- τὸν ἐμπιστευόμαστε περισσότερο.

Ὁ γιατρὸς ἔγινε πιὸ πολὺ ὑπηρετὴς τῆς ὑγείας παρὰ τοῦ ἀνθρώπου· ἐνδιαφέρεται περισσότερο γιὰ τὴν ἀσθένεια ὡς ἐρευνητικὸ ἀντικείμενο, παρὰ γιὰ τὸν ἀσθενῆ ὡς πάσχον πρόσωπο· αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του περισσότερο ὡς μεσάζοντα καὶ τὸν ἀσθενῆ λιγότερο δικό του. Καὶ αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνο στὴ διαγνωστικὴ, ἀλλὰ μὲ τὴ ραγδαία ἐξέλιξη τῆς ρομποτικῆς ἀναμένεται ὅτι θὰ ἰσχύσει σύντομα καὶ στὴ χειρουργικὴ. Ἡ ὑγεία φαίνεται νὰ χάνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἀνθρωπιὰ της. Ἡ ἰατρικὴ ἀποξενώνεται ἀπὸ τὸ πρόσωπο!

Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ἐπίσης ἔχει ἔντονα δυσκολέψει τὶς σχέσεις ἐπικοινωνίας της μὲ τὴν κοινωνία. Ὅσο πιὸ τοιμηρὰ καὶ μεγαλοφυῆ γίνονται τὰ ἰατρικὰ ἐπιτεύγματα, τόσο περισσότερο δυσκολεύεται ἡ κοινωνία νὰ τὰ ἀξιολογήσει σωστά, νὰ λάβει τὶς ὀρθὲς ἀποφάσεις ἢ νὰ ἐπηρεάσει τὴν ἰατρικὴ πολιτικὴ. Ὁ τεράστιος ἀριθμὸς σχετικῶν ἐπιτροπῶν ἀποδεικνύει τὴν πολυπλοκότητα τῶν βιοϊατρικῶν προβλημάτων καὶ τὴν ἀνικανότητα τῆς ὑφισταμένης θεσμικῆς ὑποδομῆς νὰ τὰ ἀντιμετωπίσει.

Ἡ ὑγεία, τέλος, ἔγινε ἔντονα οἰκονομικὴ. Ἡ καλπάζουσα ἐξέλιξη συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν ἐπίπονη ἐνημέρωση καὶ τὸν πολυδάπανο

1. Καί, ἐνῶ τὸ δημόσιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ἰατρικὲς ἐξελίξεις καὶ προόδους ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἦταν τόσο μεγάλο, ἡ ἐμπιστοσύνη στὴν ἰατρικὴ πράξη διαρκῶς περιορίζεται (Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1966-82 ἀπὸ 73% σὲ 32%, *Louis Harris and Associates National Survey, 1966-82*). Σύμφωνα μὲ πρόσφατες στατιστικὲς, τὸ 50% τοῦ πληθυσμοῦ πιστεύει ὅτι ἡ ἰατρικὴ ἔρευνα εἶναι περισσότερο προσανατολισμένη στὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἰατρῶν παρὰ στὶς ἀνάγκες τῶν ἀσθενῶν (National Commission for the Protection of Human Subjects, Special Study, Department of Health, Education and Welfare Publ. No. (OS) 78-0015 (Washington, D.C., Government Printing Office, 1978), p. 207).

έξοπλισμό. Πανάκριβα μηχανήματα², τεράστιες άμοιβές, άπλησίαστα νοσήλεια, όλα άπόρροια τής ύψηλής τεχνολογίας, μεταφέρουν συχνά τὸ πρόβλημα τής ύγείας άπό τὸ επίπεδο τής δυνατότητας θεραπείας σ' αὐτὸ τής οικονομικῆς άνταπόκρισης καὶ έπαρκείας.

Ἡ ιατρικὴ, μαζί με τὴν έντυπωσιακὴ πρόοδό της, περνάει καὶ τὴν κρίση τής ταυτότητάς της. Τὸ γονίδιο τής τεχνολογίας έχει καθοριστικὰ μεταλλάξει τὴν ιατρικὴ αντίληψη καὶ έχει δώσει γέννηση στὸ νεοφανές ύβρίδιο τοῦ τεχνολογικοῦ ανθρώπου.

Γενετικὴ Μηχανικὴ

Ἡ επίδραση τής γενετικῆς στὴν κοινωνία μας εἶναι ἀκόμη βαθύτερη.

Ἡ έκρηκτικὴ πρόοδος τής μοριακῆς βιολογίας τὴν επέβαλε πλέον ὡς ἀναγκαία στὴν ιατρικὴ καὶ κυρίως στὴ γενετικὴ. Ἦδη ὁ ἀριθμὸς ἀναγνωρίσεως ἢ ταυτοποιήσεως τῶν γονιδίων τοῦ ἀνθρώπινου γονιδιώματος αὐξάνει ταχύτατα καὶ σιγὰ σιγὰ ὀδεύουμε πρὸς τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ τοιμηρότερου καὶ γοητευτικότερου έρευνητικοῦ προγράμματος στὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου. Μαζί μ' αὐτὸ έχει σχεδὸν ὀλοκληρωθεῖ ἡ χαρτογράφηση ἁλλήλων 36 γονιδιωμάτων³.

Ἡ γενετικὴ μηχανικὴ ὑπόσχεται έπανάσταση στὴν έγκαιρη διάγνωση ένδὸς τεραστίου φάσματος άσθενειῶν, στὴν πρόληψη άσθενειῶν ποὺ προκλήθηκαν ἀπὸ μονογονιδιακὲς (single-gene) άνωμαλίες καὶ στὴ θεραπεία νόσων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀλληλεπίδραση γενετικῆς προδιάθεσης καὶ περιβαλλοντικῶν παραγόντων⁴.

Αὐτὴ ἡ πρόοδος ἀλλιάζει έντελῶς τὸ χαρακτῆρα τής ιατρικῆς, τὴν έννοια τής θεραπευτικῆς παρέμβασης, τὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου με τὸ άγνωστο, τὶς παραδοσιακὲς αντιλήψεις περὶ ύγείας, θεραπείας καὶ ζωῆς καὶ τὶς προοπτικὲς εξέλιξίς του.

Ἡ σύγχρονη γενετικὴ καὶ ιατρικὴ τεχνολογία προκαλοῦν ὅσο τίποτε ἄλλο τὴ φύση, ἀλλοιώνουν τοὺς μυστικούς νόμους της καὶ ριζικὰ μεταβάλλουν τὶς μορφὲς καὶ έκφράσεις της. Ἡ ὑποκατάσταση τοῦ φυσιολογικοῦ τρόπου ἀναπαραγωγῆς, ἡ δυνατότητα δημιουργίας χιμαιρικῶν ἢ διαγονιδιακῶν ὄντων, ἡ έπιλογὴ τοῦ φύλου, οὶ εὐγονικὲς παρεμβάσεις, τὰ μεταλλαγμένα τρόφιμα, ἡ άπειλὴ τής

2. Ἐνα μαχαίρι άντινοβοηθίας γ, μιὰ θαυμάσια συσκευή ποὺ εστιάζει μικρὲς δέσμες κοβαλτίου με καταπληκτικὴ ἀκρίβεια σὲ μικροσκοπικούς ὄγκους καὶ δυσπλησίες τοῦ έκγεφάλλου, κοστίζει περισσότερο ἀπὸ 3 έκατομμύρια δολλάρια (Ramo, Joshua C., Technology: Doc in A Box. *TIME Magazine*, Fall 1996, Special Issue, The Frontiers of Medicine, σ. 56), ένας τομογράφος έκπομπῆς ποζιτρονίων (PET) κοστίζει σχεδὸν 2 έκατομμύρια δολλάρια κ.λπ. (Blume, S.S. 1992. *Insight and Industry: On the Dynamics of Technological Change in Medicine*. MIT Press, Cambridge, MA, σ. 1.

3. Ἐφημ. « Ἔθνος τής Κυριακῆς », 24.9.2000, σ. 51.

4. Ἦδη μέχρι τὸ 1995 εἶχαν ἀναγνωρισθεῖ 4.300 μονογονιδιακὲς διαταραχὲς καὶ σὲ 10% ἀπὸ αὐτὲς εἶχε καθοριστεῖ ἡ πρωτεϊνικὴ άνωμαλία. Τὸ 1998 ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶχε σχεδὸν διπλασιασθεῖ καὶ στὰ ἀμέσως προσεχῆ χρόνια έλπίζεται πὺς θά έχουμε στὴ διάθεσή μας πλῆρεις χάρτες σχεδὸν κάθε χρωμοσώματος (Bankowski, Z.: *Genetics, Ethics and Human Values*, Geneva, 1991, σ. vi).

ἀλόγιστης χρήσης τῆς κλωνοποίησης γεννοῦν τὴν ὑπόψια ὅτι σὲ λίγα χρόνια θὰ ζοῦμε σ' ἓνα κόσμο διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸν στὸν ὁποῖον ἔζησαν ὄλοι οἱ πρόγονοί μας μέχρι καὶ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους. Ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ περιβάλλον του εἰσέρχεται σὲ ἐντελῶς ἀπρόβλεπτη τροχιά.

Τὰ ἐπιτεύγματα καὶ οἱ ποικίλες ἐφαρμογὲς ἐπιβάλλονται στὴν κοινωνικὴ πράξη καὶ συνείδηση μὲ τόσο μεγάλην εὐκολία, ὅσο μεγάλη ἦταν ἡ ἀντίδραση ποὺ προκάλεσαν στὴν πρώτη τους φάση. Ἡ τυποποίηση καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς ἐπηρεάζουν τὶς βαθύτερες πεποιθήσεις μας γιὰ τὴν ἱερότητα τῆς φύσεως καὶ τὴν ἐγγενῆ ἀξία της. Τὸ γεγονός καὶ μόνον ὅτι ἡ γενετικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπου ὡς εἶδος ὁδηγεῖται σὲ κατεύθυνση τόσο ἀπρόβλεπτη, διαφορετικὴ καὶ ἐνδεχομένως ὑποχρεωτικὴ, ἀναγκάζει τὶς κοινωνίες μας νὰ διαμορφώσουν καινούργιες παραμέτρους ὄρων ἐπιβίωσης καὶ νὰ υιοθετήσουν νέα ἠθικὰ κριτήρια καὶ ἀρχές.

Οἱ διακρίσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ὄλο καὶ περισσότερο αὐξάνουν. Ὅλα δείχνουν πὼς ἡ πορεία τῶν κοινωνιῶν μας τείνει νὰ γίνῃ «εὐγονικὴ». Κι ἂν αὐτὸ δὲν συμβεῖ, στὴν πράξη ἡ εὐγονικὴ ἀντίληψη καὶ νοοτροπία ὄλο καὶ κερδίζουν ἔδαφος. Ποιὸς θὰ ἀντισταθεῖ στὸν πειρασμὸ νὰ ἐπιλέξει μιὰν ἀτέλεια γιὰ νὰ σώσει μιὰ ζωὴ; Μιὰ κοινωνία ποὺ ἡ φιλοσοφία της εἶναι ἡ «τελειοποίηση» τοῦ εἶδους, πὼς εἶναι δυνατόν νὰ ἀγκαλιᾷσει φιλιάνθρωπα τὸ φυσικὸ «λίθος» ἐπάνω μας⁵; Ποιὸς θὰ δεχόταν ἐν ἐπιγνώσει του νὰ μεγαλώσει ἓνα παιδί μὲ σύνδρομο Down ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη συγγενῆ ἀνωμαλία; Ὁ προγεννητικὸς ἔλεγχος στὴν Κύπρο κατάφερε σχεδὸν νὰ μηδενίσῃ τὸν ἀριθμὸ τῶν παιδιῶν ποὺ γεννιοῦνται μὲ μεσογειακὴ ἀναιμία, ἔχοντας ἐπικίνδυνα αὐξήσει τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐμβρύων αὐτῶν ποὺ τοὺς ἀπαγορεύσαμε νὰ ἀντικρύσουν τὸ φῶς τῆς ζωῆς καὶ τὸν ἀριθμὸ ἐκείνων ποὺ τὴ διακοπὴ μιᾶς προβληματικῆς κυήσεως τὴν βλῆπουν ὡς ἠθικὴ πλιέον πράξη. Τὰ ἐπιτεύγματά μας στεροῦν τὶς κοινωνίες μας ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀντοχές τους καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἀναπτύξουν μηχανισμοὺς ἀποδοχῆς τῶν ἀσθενῶν, ἀναπήρων καὶ ἀδυνάτων. Ἡ σύγχρονη βιοϊατρικὴ δίνει μὲν ζωὴ ἀλλὰ μεταλλάσσει τὴν ἠθικὴ.

Ἡ γενετικὴ παρέμβαση στὸν ἄνθρωπο καὶ οἱ ἀπεριόριστες δυνατότητες ποὺ αὐτὴ δίνει ἐπισείουν τὴν ἀπειλὴ τῆς δημιουργίας ἀνθρώπων κατὰ παραγγελίαν μὲ προδιαγεγραμμένα χαρακτηριστικά⁶. Ὁ ἄνθρωπος κινδυνεύει νὰ γίνῃ ὄχι αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ φτιάχνεται καὶ κατασκευάζεται. Δὲν γεννιέται γιὰ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ κατασκευάζεται γιὰ κάποιους τρίτους. Ἀπὸ ἐλεύθερο ὑποκείμενο κινδυνεύει νὰ μετατραπῇ σὲ μηχανιστικὸ προγραμματισμένο ἀντι-

5. Ἀναφέρεται σὲ σχετικὰ πρόσφατη δημοσκόπηση ὅτι τὸ 11% τῶν ζευγαριῶν θὰ προχωροῦσε σὲ ἔκτρωση, ἂν τὸ ἐμβρυὸ τους εἶχε προδιάθεση γιὰ... παχυσαρκία (Cowley, Geoffrey, "Made to Order Babies", *NEWSWEEK*, Winter/Spring 1990 Special Edition, The 21st Century Family, σ. 98).

6. Ἐφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 4.10.2000.

κείμενο. Ὁ προορισμὸς τοῦ προσώπου συνθλίβεται ἀπὸ τὶς σκοπιμότητες τῶν... οἰκείων του.

Τέλος, οἱ σύγχρονες γενετικὲς ἀνακαλύψεις καὶ ἰατρικὲς πρακτικὲς ἔρχονται νὰ ἀμφισβητήσουν τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου μας. Ἡ ἐμφάνιση τῶν κλωνοποιητικῶν τεχνικῶν, ἡ ὑποκατάσταση τοῦ τυχαίου -ποῦ ἀποτελεῖ τὴν κύρια προστασία τῆς μοναδικότητος τοῦ προσώπου- ἀπὸ τὸ ἐπιλεγμένο χαρακτηριστικό, ἡ διαπίστωση ὅτι τὸ DNA δύο τυχαίων ἀνθρώπων συμπίπτει κατὰ τὸ 99,9% καὶ φυσικὰ ἡ ἐξασθένιση τοῦ αὐτεξουσίου ὀδηγοῦν στὸ ὑποπο συμπέρασμα ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε τελικὰ περισσότερες ὁμοιότητες παρὰ διαφορές.

Τὸ μεγαλεῖο ὅμως τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται στὶς διαφορὲς ποῦ οἱ ἄνθρωποι παρουσιάζουμε. Αὐτὲς δίνουν τὴν ὁμορφιὰ τῶν προσώπων καὶ τὴν ἄρμονία τῆς κοινωνίας τους. Ἡ ἐνότητα τῶν διαφορετικῶν εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ὡς πνευματικὴ κατάσταση ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τῶν ὁμοίων. Διότι ἡ πρώτη ἀποτελεῖ δημιουργία τοῦ αὐτεξουσίου, ἐνῶ ἡ δεύτερη φυσικὴ συνέπεια τῆς αἰτιοκρατικῆς δημιουργίας μας.

Ἡ γενετικὴ μηχανικὴ καὶ ἡ βιοτεχνολογία ἀποτελοῦν τὶς πιὸ ἀξιόλογες ἐκφράσεις τῆς μηχανικῆς καὶ τεχνολογικῆς ἀνθρώπινης δυνατότητας. Ἴσως ὅμως ἀποδειχθοῦν καὶ οἱ βασικότεροι συντελεστὲς τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας.

Ἄνθρωπος τοῦ 2001

Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ἀπεργάζεται τὸν ἄνθρωπο τοῦ 21ου αἰῶνος. Τὸν ἄνθρωπο ποῦ ζεῖ πολὺ, σχετίζεται λίγο, μπορεῖ πολλὰ, ἀλλὰ ἀντέχει πολὺ λίγα. Μιλάει γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ ὑγεία του προσφέρεται μὲ τὸν πιὸ ἄδικο τρόπο· ἀπὸ δικαίωμα τοῦ κάθε ἀνθρώπου γίνεται καταναλωτικὸ ἀγαθὸ ποῦ ὅμως διαχειρίζονται οἱ πολυεθνικὲς ἐταιρεῖες καὶ τὰ μεγάλα συμφέροντα.

Ἡ ὑγεία ἀποκτᾶ χαρακτηριστικὰ ὑψηλῆς τεχνολογίας, ὁ ἄνθρωπος ὅμως λιγοστεύει καὶ σὲ αἰσθήματα καὶ σὲ ποιότητα. Ὁ πόνος εἶναι μειωμένος, ἡ ἀπειλὴ τῆς νόσου ἀμυδρότερη, ἡ ἐπιστημονικὴ δύναμη μεγαλύτερη, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχικὴ ἀδυναμία μας μπροστὰ στὴν ἀσθένεια αὐξημένη. Ὁ τεχνολογικὸς ἄνθρωπος πτώχυνε σὲ ἀνθρωπιὰ καὶ περίσσεψε σὲ ἀνθρώπινη ἀνεπάρκεια. Ἔχει τρομερὴ δύναμη, ἀλλὰ μικρὴ ἀντοχή. Ἔχει θελήματα, ἀλλὰ ὄχι θέληση. Εὐκόλῃ καλλιηργεῖ ὑψηλὲς ἐλπίδες, συχνὰ δυσανάλογες πρὸς τὸ ἐπίτευγμα καὶ τὴ σημασία του.

Ὁ ἄνθρωπος-πρόσωπο ἔδωσε τὴ θέση του στὸν ἀνθρωπομηχανή· στὸ μὴ ἀνθρώπινο ἀνθρωπο· σ' αὐτὸν ποῦ ἐμφανίζεται περισσότερο ὡς σύνολο ἀριθμητικῶν τιμῶν, ὡς συνδυασμὸς δυσνόητων παραμέτρων, ὡς ἰατρικὸ περιστατικό, ὡς ἀπρόσωπο πεδίο ἐφαρμογῆς συγκεκριμένων διαγνωστικῶν ἢ θεραπευτικῶν διαδικασιῶν, ὡς οικονομικὸς λογαριασμὸς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίθεση τῶν γνώσεων καὶ ὁ βομβαρδισμὸς τῶν πληροφοριῶν ποῦ δημιουργοῦν τόση διάχυση στὸ νοῦ καὶ δια-

σπορά στα ενδιαφέροντα, όπως και οι τεχνολογικές εφαρμογές που προκαλούν την ψευτοϊκανοποίηση του υποκατάστατου φτιάχνουν έναν άνθρωπο που μαζεύει χωρίς να γεμίζει και γνωρίζει χωρίς να «πληροφορείται», ολοκληρώνει την πορεία του χωρίς να υποψιάζεται και δέχεται τις άμεσες λύσεις αδυνατώντας να αντιληφθεί τις μακροπρόθεσμες συνέπειες.

Ο άνθρωπος γίνεται λιγότερο ανθρώπινος στις σχέσεις του, αλλά και δεσμευτικά ανθρώπινος στις προοπτικές του. Καταντάει απάνθρωπος και... μόνον άνθρωπος.

Η δημιουργία έξωπραγματικών ελπίδων και ο πρωτοφανής πειρασμός να υποκαταστήσουμε τον Θεό, αμφότερα καρποί της τεχνολογικής έκρηξης, έχουν εκδιώξει τον Θεό από τη ζωή μας και έχουν κάρφια τραυματίσει την ελπίδα μας να βγούμε λίγο από τη μιζέρια αυτού που είμαστε ή τη στενότητα του κόσμου στον οποίο ζούμε. Στην καλύτερη περίπτωση οδηγούν σ' έναν θεό που είναι ιδέα και όχι πρόσωπο, απλή ενέργεια και όχι παρουσία· σ' έναν θεό άνθρωπο, ανάξιο της πίστης και της εμπιστοσύνης μας. Ο εξανθρωπισμός του Θεού κατέστρεψε το όραμα του θεόμορφου ανθρώπου. Η τεχνολογική κυριαρχία επέβαλε το μοντέλο του πεπερασμένου ανθρώπου· αυτού που είναι μόνο άνθρωπος, δέσμιος της φύσεώς του, που επιβιώνει αλλά δεν ζει· του ανθρώπου που το πρόσωπό του έχει αποδυναμωθεί και η αιώνια και θεϊκή του διάσταση έχει παραμεριστεί.

Πρόσωπο του μέλλοντος αιώνας

Ός εδώ προσπαθήσαμε να καταδείξουμε το πώς η Εκκλησία αντιλαμβάνεται τον τεχνολογικό άνθρωπο. Άς δούμε τώρα τι αντιπροτείνει. Ο άνθρωπος του μέλλοντος αιώνας είναι ο άνθρωπος που οι διαστάσεις του ξεπερνούν τουλάχιστον κατά μία τις διαστάσεις του φυσικού κόσμου, του σύμπαντος. Αυτός ξεπερνά τους φραγμούς, τα όρια, τα στεγανά, τους περιορισμούς, τα μέτρα της τρισδιάστατης φυσικής λογικής και κινείται με ιδιόζουσα ελευθερία, έσωτερική ανωτερότητα και υπερβατική κατανόηση. Μπαινοβγαίνει στη σφαίρα της φυσικής αντιλήψεως, των γεγονότων, του χρόνου, της προσωπικότητός του, της αγωγής του, των κληρονομικών καταβολών του, των γνωστικών φραγμών με την ίδια ευκολία με την οποία, εισέρχεται και εξέρχεται σε μια τρισδιάστατη σφαίρα ένα τετραδιάστατο σωματίο. Ο πνευματικός άνθρωπος *«ανακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται»*⁷. Διαθέτει το μυστικό της «ἄλλης διαστάσεως», της «ἐπὶ πλεόν διαστάσεως».

Στην πραγματικότητα ο πνευματικός άνθρωπος είναι ν-διάστατος. Στο σύστημα συντεταγμένων του παρόντος Συνεδρίου μπορούμε να πούμε πως είναι πενταδιάστατος, όσες και οι ένότητές του. Άς μου επιτραπεί να δανεισθώ το μοντέλο από τους κατ'έξοχήν «έπιστήμονες» της Ὁρθόδοξης παράδοσης, τους ασκητές, που εδώ και αιώνες έχουν με κάθε λεπτομέρεια χαρτογραφήσει το

7. Α' Κορ. β' 15.

πνευματικό γονιδίωμα του ανθρώπου και να μεταβάλω τη γλώσσα μου από έπιστημονική σε πνευματική. Παρά ταύτα θα παρακαλούσα να με ακούσετε όχι ως πιστοί ἀλλὰ ως προβληματιζόμενοι.

Ἡ πρώτη διάσταση του πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ διάσταση τῆς χωροχρονικῆς ὑπέρβασης. Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἀδυνατίζει τοὺς δεσμούς του μετὰ τὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο, ἀποδεσμεύεται ἀπὸ τὰ γεγονότα, τὴ βιασύνη, τοὺς προγραμματισμούς, τὸ ἄγχος, τὸ φόβο τῆς γήρανσης ἢ ὅ,τι ἔχει τέλος. Εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ πρόσωπα, τὶς ἀναμνήσεις, τὶς συναισθηματικὲς φορτίσεις. Γίνεται οἰκουμενικός, παγκόσμιος, «τὴν οἰκουμένην στηρίζει»⁸.

Ζώντας στὸ πνεῦμα τῆς ἀσκητικῆς ἀκρότητος, ἐξέρχεται εὐκόηλα ἀπὸ τὸ χρόνο ὥστε νὰ διακρίνει συχνὰ καὶ τὰ γεγονότα τοῦ μέλλοντος· εἶναι τόσο ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ὥστε συγχωρεῖ τὸν ἀδελφό του, εἰσέρχεται δηλαδὴ στὸ δικό του χῶρο, περικυρεῖ· γι' αὐτὸ καὶ ἀποκτᾶ διαφάνεια, τοῦ ἀποκαλύπτονται τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς του. Ἀγαπᾷ ὅλους τὸ ἴδιο· γι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχουν γι' αὐτὸν ἐχθροὶ καὶ φίλοι. Ὅλοι εἶναι οἰκεῖοι, ἀδελφοὶ -ἀπὸ τὴν ἴδια δελφίδα. Ἡ ὑπερβολικὴ ἐγκοσμιότητα, ἡ γήινη ἐφημερότητα, ἡ βιολογικὴ ὑπερβολή, στοιχεῖα στὰ ὁποῖα μᾶς ὀδηγεῖ ἡ σύγχρονη βιοϊατρικὴ δὲν μᾶς ὀδηγοῦν πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ὁ σκοπὸς μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπλῶς νὰ παρατείνουμε τὴ ζωὴ ἢ νὰ ἀναβάλουμε τὸν θάνατο· εἶναι νὰ ζήσουμε τὴν αἰώνια ζωὴ μετὰ τὴν ἔννοια τοῦ νὰ ζήσουμε αἰώνια τὴ ζωὴ καὶ νὰ ξεπεράσουμε τὸν θάνατο.

Ἡ γενετικὴ μηχανικὴ, τὸ ἀκοῦμε συχνὰ ἐσχάτως, εἶτε μετὰ τὸν τύπο τῶν κλωνοποιημένων παραγῶγων εἶτε μετὰ τὴ μορφή τοῦ «ἐνζύμου τῆς ἀφθαρσίας» χρησιμοποιοῖ πλέον καὶ μεταφυσικοὺς ὅρους· ὑπόσχεται στὸν ἄνθρωπο βιολογικὴ ἀθανασία καὶ ἐπίγεια αἰωνιότητα. Ἡ φύση ὅμως ἔχει τοὺς νόμους καὶ τὰ μυστικά της. Ὅσο πλησιάζουμε τὶς ἐσχάτιες τοῦ σύμπαντος, τόσο αὐτὸ μᾶς ἀπομακρύνεται μετὰ μεγαλύτερη ταχύτητα (Νόμος τοῦ Hubble). Ὅσο βρίσκουμε μετὰ ἀκρίβεια τὴν θέση ἐνὸς σωματιδίου τοῦ μικροκόσμου, τόσο μεγαλύτερο λάθος κάνουμε στὸν προσδιορισμὸ τῆς ὁρμῆς του. (Ἀρχὴ τῆς ἀπροσδιοριστίας τοῦ Heisenberg). Κατὰ ἀνάλογο τρόπο, ὅσο ἀνακαλύπτουμε τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς, τόσο φαίνεται πὼς χάνουμε τὸ ἐπιζήριον τῆς ἀθάνατης ψυχῆς. Ὅ,τι βιολογικὰ αἰωνίζει τὸν ἄνθρωπο, πνευματικὰ τοῦ ἀποστερεῖ τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἀθανασίας του.

Ἡ δευτέρη διάσταση τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ διάσταση τῆς ὑπέρβασης τῶν φυσικῶν νόμων. Στὴν κατάστασιν αὐτήν, ὁ ἄνθρωπος προκρίνει τῆς ἀγάπης στὴν τεχνολογία -τὸ δικό του δημιούργημα- τὸ σεβασμὸ στὴν φύσιν - τὴ δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Ἀντικαθιστᾶ τὴν ὑπολογιστικὴ πληροφορία μετὰ τὴν πληροφορότητα τῆς καρδιάς· τὴ μηχανιστικὴ νομοτέλεια τοῦ ὀρθοῦ μετὰ τὴν ἐλευθερία τῆς δυνατότητος τοῦ λάθους. Ὁ μὴ μηχανιστικὸς ἄνθρωπος ζεῖ ἔντονα τὴν πραγματικότητα τοῦ θαύματος καὶ τὴν λειτουργία τοῦ αὐτεξουσίου του.

8. Συνοδικὸ Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τὸ αὐτεξούσιο εἶναι τόσο δυνατὸ ὥστε μπορεῖ νὰ ἐλευθερώσει ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ἡ ὀρθὴ χρῆση τοῦ πιστοποιεῖ τὸ θαῦμα. Εἶναι τὸ σημαντικότερο δῶρο τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο. Στὸ χῶρο τοῦ ἐκφράζεται ἡ ἐλεύθερη βούληση, τὸ πρόσωπο. Ἡ σωτηρία κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δὲν εἶναι οὔτε διανοητικὴ οὔτε συναισθηματικὴ· εἶναι βουλητικὴ. Μὲ τὴν ἐλεύθερη βούληση συνεργάζεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ἄβατο τῆς ἀνθρώπινος αὐτεξουσιότητας ὅμως ὄλο καὶ παραβιάζεται ἀπὸ τὴ σύγχρονη βιοϊατρικὴ ἔρευνα καὶ ὑποβαθμίζεται τὸ δυναμικὸ του. Ἡ γενετικὴ μηχανοποιώντας τὴ βιολογία τοῦ ἀνθρώπου, ἀδρανοποιεῖ τὴν ὁμορφιὰ τῶν ψυχικῶν διακυμάνσεων καὶ ἀπενεργοποιεῖ τὸ ἀπρόβλεπτο τῆς ἀνθρώπινος προσωπικότητας. Τὸ ἀνθρώπινο αὐτεξούσιο δέχεται τὴ μεγαλύτερη στὴν ἱστορία του ἐπίθεση καὶ προσβολή.

Τρίτη διάσταση εἶναι ἡ διάσταση τῆς οικειότητας τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν δημιουργία. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀποκλεισμένος, ἀλλὰ ἀναπτύσσει μεθεκτικὴ σχέση μὲ τοὺς περιβάλλοντες αὐτὸν συνανθρώπους καὶ τὸ περιβάλλον, τὴν κτίση. Αὐτὸ ποὺ τὸν συνδέει μ' αὐτὰ εἶναι ἡ φυσικὴ του ὑπόσταση.

Ἡ πορεία συμφιλίωσης μὲ τὸ περιβάλλον εἶναι ἀντίστροφη. Ἡ καλλιέργεια τῆς «ἐνδοτέρας ἐρήμου» καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο κυρίαρχο τῆς φύσεως. Ἐνας ἀσκητὴς, ἐνῶ ξεκόβει ἀπὸ τὸ περιβάλλον, τὸ ἐπηρεάζει· ἀποφεύγει τὴν ἀπόλαυσή του, ἀλλὰ ἀγκαλιάζει τὴν ἱερότητά του. Περιβάλλει τὸ περιβάλλον του μὲ ἀγάπη καὶ σεβασμό.

Γίνεται τόσο ἀπαλὸς μὲ τὴ φύση, ποὺ δὲν τὴν πειράζει, δὲν σπάει ἓνα λουλουδάκι, δὲν πατάει μιὰ τσουκνίδα, δὲν σκοτώνει ἓνα μυρμήγκι, δὲν διώχνει ἀπότομα μιὰ μύγα, δὲν ξενίζεται ἀπὸ τὴς ἀτέλειές της, ἀλλὰ σέβεται τὸ σπασμένο κλαδάκι, τὸ ἄρρωστο δένδρο, τὸ ἐνοχλητικὸ ζωῦφιο, τὸ ἄγριο ζῶο. Ἀγαπᾷ τὴν κτίση καὶ ἡ κτίση τοῦ ἀντιπροσφέρει τὴν ἀγάπη της. Δίπλα του τὰ θηρία ἡρεμοῦν. Ἡ ἀγάπη πρὸς αὐτὰ ἐπιστρέφει ὡς ἀγάπη ἀπὸ αὐτὰ, ὡς ὑποταγή τους. Προσεύχεται καὶ ρυθμίζει τοὺς στεναγμοὺς τῆς φύσης. Ἔχει ξηρασία καὶ προκαλεῖ τὴν βροχή.

Κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, «ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει»⁹ μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἔρα καὶ συγχαίρει. Αὐτὸ μᾶς εἰσάγει σὲ μιὰ μοναδικὴ ἀσκητικὴ οικολογία. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζεῖ τὴν ἐσωτερικὴ μεταμόρφωσή του μεταμορφώνει τὸ περιβάλλον του σὲ κομμάτι τῆς ὑπάρξεώς του, σὲ «ἐντός» του, τὸ καθιστᾷ ναὸ καὶ ὑποχρεώνει τὴ φύση νὰ συμμετέχει στὴ χαρὰ καὶ τὴν ἐλπίδα του.

Τέταρτη διάσταση τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ διάσταση τῆς ψυχοσωματικῆς ἁρμονίας καὶ ἰσορροπίας.

Πνευματικὸς ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς ποὺ βιώνει τὰ δόγματα· τὸ Τριαδικὸ καὶ τὸ Χριστολογικὸ. Τὸ πρῶτο ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι «εἷς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν» ἀποτελεῖ πρότυπο τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, τῆς μεταξύ μας κοινωνίας. Τὸ δεύτερο ὅτι οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ εἶναι «ἀδαιρέτως καὶ ἀσυχύτως ἡνωμέναι», ἀποτελεῖ εἰκόνα τοῦ ἐναρμο-

νισμένου προσώπου, τῆς ισόρροπης συνύπαρξης ψυχῆς καὶ σώματος. Τὸ σῶμα κατανοεῖται μόνον μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς ψυχῆς, ἡ πνευματικὴ θεώρηση τῆς ὁποίας δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοεῖ τὸ σῶμα.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία διατήρησε τὴν ἰσορροπία ἀνάμεσα στὸ φυσικὸ καὶ πνευματικὸ, στὸ ἀνθρώπινο καὶ στὸ θεῖο. Ἔτσι κατάφερε νὰ ἐνώσει, νὰ ἐπιτύχει στὴ θεολογία ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἔνωση ἐν τῷ προσώπῳ - πῶς κατεβαίνει ὁ νοῦς στὴν καρδιά καὶ ἐνώνεται τὸ σκέπτεσθαι μὲ τὸ βούλησθαι καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι- ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν κοινωνία τῶν προσώπων.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἰσορροπία τοῦ προσώπου διευκολύνει τὴν διαπροσωπικὴ κοινωνία καὶ ὁδηγεῖ στὴν ἔνωση μὲ τὸν Θεό.

Ὁ ὑπερτονισμὸς τῆς βιολογικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καλλιηργεῖ τὴν αἴσθηση ὅτι αὐτὸ ποὺ τελικὰ εἴμαστε εἶναι κυρίως γονίδια καὶ κύτταρα καὶ αὐτὸ ποὺ μποροῦμε νὰ γίνουμε εἶναι ἀποτελεσματικῶν ἐπεμβάσεων. Ὁ ἄνθρωπος καταντᾷ πρωτίστως φυσικὴ ὄντοτητα καὶ συνεπῶς δὲν ἀλλοιάζει αὐτεξουσίως ἀλλὰ τεχνητῶς. Αὐτὸ ἀπὸ μόνου του διαταράσσει τὴν ψυχοσωματικὴ ἰσορροπία καὶ ἐξασθενίζει τὴν αἴσθηση τῆς ψυχῆς.

Τέλος ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἔχει καὶ μιὰ πέμπτη διάσταση· τὴν διάσταση τῆς γενετικῆς πνευματικότητος· τῆς συνεχοῦς δημιουργίας καὶ τῆς «δευτέρας Γενέσεως». Ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος «γεννᾷ» καὶ «γίγνεται», ἐπιβεβαιώνει τὸν Θεὸ καὶ τὶς ἐκφράσεις τῆς χάριτός Του ὅλο καὶ μὲ καινούργιες μορφές. Ἀναδεικνύει τὸ πρόσωπό του καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ διάσταση τῆς «θείας χάριτος» καὶ τῆς ἐλεύθερης παρέμβασης τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ μας. Εἶναι ἀπαράβατος πνευματικὸς νόμος· ὅσο οἱ ἄνθρωποι ὑποκαθιστοῦμε τὸν Θεό, τόσο ἡ χάρις Του διακριτικὰ ἀπομακρύνεται.

Ἔτσι, ἀντὶ νὰ γίνεταί αἰσθητὸς στὴ ζωὴ μας καὶ πραγματικὸς, παραμένει στὴν καλύτερη περίπτωση μιὰ ἀπόμακρη πιθανότητα. Εἶναι ἀσαφής, ἀπροσδιόριστος, δυσπρόσιτος, ἔχει περισσότερο τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς ἀκατανόητης ἔννοιᾶς παρὰ ἐνὸς συγκεκριμένου προσώπου. Μᾶς ἐπιτρέπει ἀσύνετα νὰ μεταβάλλουμε τοὺς νόμους, ἄκριτα νὰ ἐπιλέγουμε τὸ φύλλο, ἀπερίσκεπτα νὰ κληνοποιοῦμε τὸ ἔμβρυο, μὲ θράσος νὰ ἐπεμβαίνουμε στὸ ἀνθρώπινο γονίδιο, ἐναγώνια νὰ ἀγωνιζόμαστε νὰ ρυθμίζουμε τὶς μεγαλύτερες λεπτομέρειες τῆς ζωῆς μας (τὴν εὐφυΐα μας, τὸ χρῶμα τῶν ματιῶν καὶ τῶν μαλλιῶν μας, τὸ ὕψος μας κ.ἄ.) καὶ παράλληλα νὰ μὴ νιώθουμε τὴν ἀνάγκη αὐτοῦ ποὺ πραγματικὰ μᾶς λείπει. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ, ἡ ζωὴ μας γίνεται ὑβρίδιο. Καρπὸς δίχως σπόρο. Κερδίζει σὲ εἰκόνα καὶ γεύση καὶ χάνει σὲ οὐσία καὶ ζωὴ. Στὴν κοινωνία τῆς τεχνητῆς ἀναπαραγωγῆς ἡ ζωὴ δὲν... ἀναπαράγεται.

Ὅσο τὸ ἄγνωστο, τὸ ἀπροσδιόριστο, τὸ ἀβέβαιο, τὸ ἀπρόβλεπτο, τὸ τυχαῖο μειώνονται στὴ ζωὴ μας, τόσο τὸ μυστήριον ἐξασθενίζει, ἡ ἱερότητα περιορίζεται, τὸ πρόσωπο ὑποτάσσεται στὴ λογικὴ, τοὺς νόμους, σὲ ἀνθρώπινους σχεδιασμούς, τὸ θαῦμα εἶναι... θαῦμα· ἀπίθανο ἐνδεχόμενο ποὺ ξενίζει, ὄχι ἀναμενόμενο συμβάν ποὺ ἐπιβεβαιώνει. Ἡ ἐμπειρία τοῦ θαύματος καὶ μόνον ξανοίγει τὸν ἄνθρωπο στὸν ἀνεξερεύνητο χώρο τῆς μεταφυσικῆς γνώσεως. Τὸν καθιστᾷ πραγματικὰ γενετικὸ.

Ἐπίλογος

Τὰ ἐπιτεύγματα καὶ οἱ ἐπιστῆμες στὴν ἐποχὴ μας συνεχῶς αὐξάνουν. Ἡ ἔκρηξη ἀπὸ τὶς φυσικὲς πέρασε στὶς βιολογικὲς ἐπιστῆμες. Ἀπὸ τὸ νεκρὸ ἄτομο, πήγαμε στὸ ζωντανὸ κύτταρο καὶ πρόσφατα προκαλοῦμε καὶ τὸ ἔμψυχο ἔμβρυο ἢ ἀκόμη καὶ ἐπεμβαίνουμε στὸ σκεπτόμενο γονίδιο. Τὸ πρόβλημα στοὺς πυρηνικοὺς ἀντιδραστῆρες δὲν εἶναι ἡ παραγωγή τῆς ἐνέργειας· αὐτὸ ἴσθηκε. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὁ ἔλεγχός της. Ἔτσι, καὶ στὴν περίπτωση τῆς βιοτεχνολογίας, δὲν εἶναι τὸ τί θὰ κάνουμε μὲ τὰ γονίδια· οὔτε τὸ ποιά θὰ εἶναι τὰ ἐπιτεύγματά μας· εἶναι τὸ τί θὰ μᾶς συμβεῖ μὲ τὰ ἐπιτεύγματά μας. Κάθε τι ποὺ περιορίζει τὸν ἄνθρωπο στὴ φυλακὴ τοῦ χρόνου καὶ τῆς φύσεως καὶ τὸν ἀποξενώνει ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς αἰωνιότητος, κάθε τι ποὺ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ θαύματος καὶ τοῦ ὑποτάσσει τὸ αὐτεξούσιο στὴ νομοτέλεια, ποὺ τὸν καθιστᾷ ξένο πρὸς τὸ περιβάλλον του, ποὺ τοῦ ἀμφισβητεῖ τὴν ψυχὴ καὶ τοῦ ἀποδυναμώνει τὴν δυνατότητα νὰ γίνῃ γεννητικὸς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ συμπιέζει τὸν ἄνθρωπο στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐφήμερου καὶ τοῦ φθαρτοῦ καὶ φυσικὰ προσκρούει στὴν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Σίγουρα ἡ ἐποχὴ μας ἔχει τὴ δύναμη τῆς τόλμης, τῆς ἔμπνευσης καὶ τῆς δημιουργίας. Καλεῖται ὅμως παράλληλα νὰ ἀναπτύξει καὶ τὴ δύναμη τῆς σύνεσης καὶ τοῦ ἐλέγχου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γενετικὴ μηχανικὴ πρέπει νὰ καλλιεργήσῃ καὶ τὴ δημιουργικὴ πνευματικότητα.

Τὸ ἀστρονομικὸ σύμπαν στὸ ὁποῖο ζοῦμε σύμφωνα μὲ κάποιες θεωρίες εἶναι πεπερασμένο, ἀλλὰ ἄνευ περάτων.

Τὸ κοινωνικὸ σύμπαν, τὸ σύμπαν τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς ἀντίληψης, εἶναι πεπερασμένο ἀλλὰ καὶ μὲ πέρατα καὶ μὲ ὄρια.

Ἡ κατὰ πνεῦμα ζωὴ μᾶς εἰσάγει στὸ πνευματικὸ σύμπαν· αὐτὸ εἶναι ἄπειρο στὶς δυνατότητές του καὶ χωρὶς ὄρια καὶ πέρατα στὶς προοπτικές του. Ἄν καταλάβουμε αὐτό, τότε κατανοοῦμε ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχει γιὰ νὰ τὸ κάνουμε, νὰ τὸ τηροῦμε. Ὑπάρχει γιὰ νὰ τὸ γεννοῦμε. Ἡ θεϊκὴ βούληση δὲν εἶναι ἓνας ἔξωθεν ἐπιβαλλόμενος νόμος ἢ κώδικας, ὁ ὁποῖος μᾶς συνθλίβει καὶ μὲ τὸν ὁποῖο μηχανικὰ συμμορφωνόμαστε, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἓνα αἰώνιο κριτήριον μὲ τὸ ὁποῖο ἐσωτερικὰ καὶ αὐτεξουσίως διαμορφωνόμαστε.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς, ἡ Ἐκκλησία μπροστὰ στὸ ἀντίκρουσμα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων δὲν στέκεται μὲ τὸ φόβο τῶν λαθῶν ἢ τῆς ἀπειλῆς ἀλλὰ μὲ τὸ δέος τοῦ μεγάλου, τὸ θαυμασμὸ τοῦ καινούργιου, ἀλλὰ καὶ τὴ σύνεση τοῦ ἀγνώστου, τὸ σεβασμὸ τοῦ ἱεροῦ καὶ τὴ σιγουριὰ τοῦ ἀληθινοῦ ποὺ αὐτὴ ζεῖ καὶ γνωρίζει.

Ἡ ἐπιστῆμη ἀλλιάσσει τὴν ζωὴ, ἀλλὰ δὲν τὴν μεταλλάσσει. Γι' αὐτὸ στὴν οὐσία αὐτὸ ποὺ καταφέρνει εἶναι νὰ ἀλλάξῃ τὶς μορφὲς καὶ ἐκφράσεις τοῦ θανάτου. Αὐτὸ ποὺ χρειάζεται εἶναι ἡ μετάλλαξη καὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Αὐτὸς εἶναι ὁ προορισμὸς τῆς Ἐκκλησίας.

Τελικὰ ἡ προσπάθεια τῆς ἐπιστῆμης νὰ φτιάξῃ τὸν τέλειον ἄνθρωπο γιὰ τὴ γῆ, τὸν ἄνθρωπο τοῦ 21ου αἰῶνος, ἂν γονιμοποιηθεῖ μὲ τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ στὸν τέλειον ἄνθρωπο γιὰ τὸν οὐρανὸ, στὸ πρόσωπο τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.